

ANUARI DE L'ARXIU 2024

Anuari de l'Arxiu de Sella, any 2024

Coordina: Pablo Giménez Font

Edita: Associació d'Estudis de la Marina Baixa

Aquesta obra es troba sota llicència de Creative Commons
Reconocimiento-NoComercial-CompartirIgual 4.0
Internacional.

Imatge de portada: escut dels Cerdà, localitzat a un magatzem de l'antic Bar Paco, en la casa
que va pertànyer Francisco José Cerdá y Cerdá "el Canonge" (Plaça Major).

INDEX

Sobre la Peña Negra <i>Pablo Giménez Font</i>	3
El temporal de 1862 narrado por Don Antonio Giner <i>Albert Rubio</i>	9
La ceràmica “Nolla” del Palau: un paviment singular <i>Pablo Giménez Font</i>	14
Les cases amb arquerries: un patrimoni ocult en els carrers de Sella <i>Pablo Giménez Font</i>	17
Notícies de l'Arxiu, núm. 57	25
Els Cerdà i els Giner: sobre la formació d'una elit local <i>Pablo Giménez Font</i>	29
José García Sellés: advocat, jutge i polític <i>Pablo Giménez Font i Albert Rubio</i>	32
La carretera en un mapa de principis del segle XX <i>Pablo Giménez Font</i>	39
L'Arxiu de Sella: treballant per la conservació de la memòria del nostre poble <i>Pablo Giménez Font</i>	42
La “belladona” i Toni Giner <i>Vicent Olcina</i>	49
Notícies de l'Arxiu, núm. 58	51
Tropes franceses en Sella. I en el Palau? <i>Pablo Giménez Font i Vicent Olcina</i>	55
La historia de María Sellés Pérez y su familia <i>Martin Pérez-McVie</i>	60
Forns de calç a Sella i voltants: un primer inventari <i>Pablo Giménez Font</i>	65
El pou de neu de l'Arrant d'Irles <i>Pablo Giménez Font i Albert Rubio</i>	69
El casamiento de Elvira Llobet y su familia <i>Albert Rubio</i>	72

Sobre la Penya Negra

Pablo Giménez Font

A propòsit del llibre *Canteros de piedras negras. Adoquines y sindicalistas en la cantera de La Mola (Benissa-Calp, 1926-1936)*, de J.L. Luri i R. Llopis.

En 2008 publicarem un breu text sobre les activitats vinculades a la presència d'afloraments de roques molt antigues (del Triàsic), tant d'argiles i algeps com d'ofites, unes roques molt dures que aprofitarem per a pavimentar carrers i carreteres [1]. Juntament als forns d'algeps i els teulars, destacava la presència de la Penya Negra, una pedrera localitzada a Orxeta que va donar uns quants llocs de treball a sellards durant moltes dècades.

Recentment la Universitat d'Alacant ha publicat un interessant llibre de José Luis Luri i Robert Llopis [2] dedicat a la pedrera de La Mola (Benissa), explotació molt semblant a la Penya Negra, a qui l'estudi dedica unes línies molt aclaridores.

El llibre s'inicia amb una geografia introductòria als diapirs d'ofites de la província i les pedreres de pòrfid de La Marina, principalment la comentada de La Mola (Benissa i Calp), però també les de La Foia d'Altea i la Penya Negra d'Orxeta, que possiblement és la pedrera degana a Alacant.

La Peña Negra en el primers anys del segle XX, abans de l'explotació minera. Fotografia d'Àngel Llorca (Arxiu Històric Municipal d'Orxeta) [3]

Tot i que desconeixem l'any d'inici [4], sabem que la d'Orxeta és l'única que apareix documentada en 1924, quan en 1926 ja havien 14 explotacions a la província d'Alacant. Segons documentació arreplegada pels autors, en 1924 la Peña Negra estava gestionada per Francisco Ferrando i emprava a sis treballadors (dos d'ells aprenents), amb 300 m³ de producció. El creixement va ser rapidíssim i en 1926 ja emprava a 20 obrers i duplicava la producció amb 625 m³. En aquells moments estava especialitzada en la producció de llambordes (*adoquins*) per a les ciutats, especialment per a la ciutat de València.

Els autors transcriuen una interessant notícia (p.26):

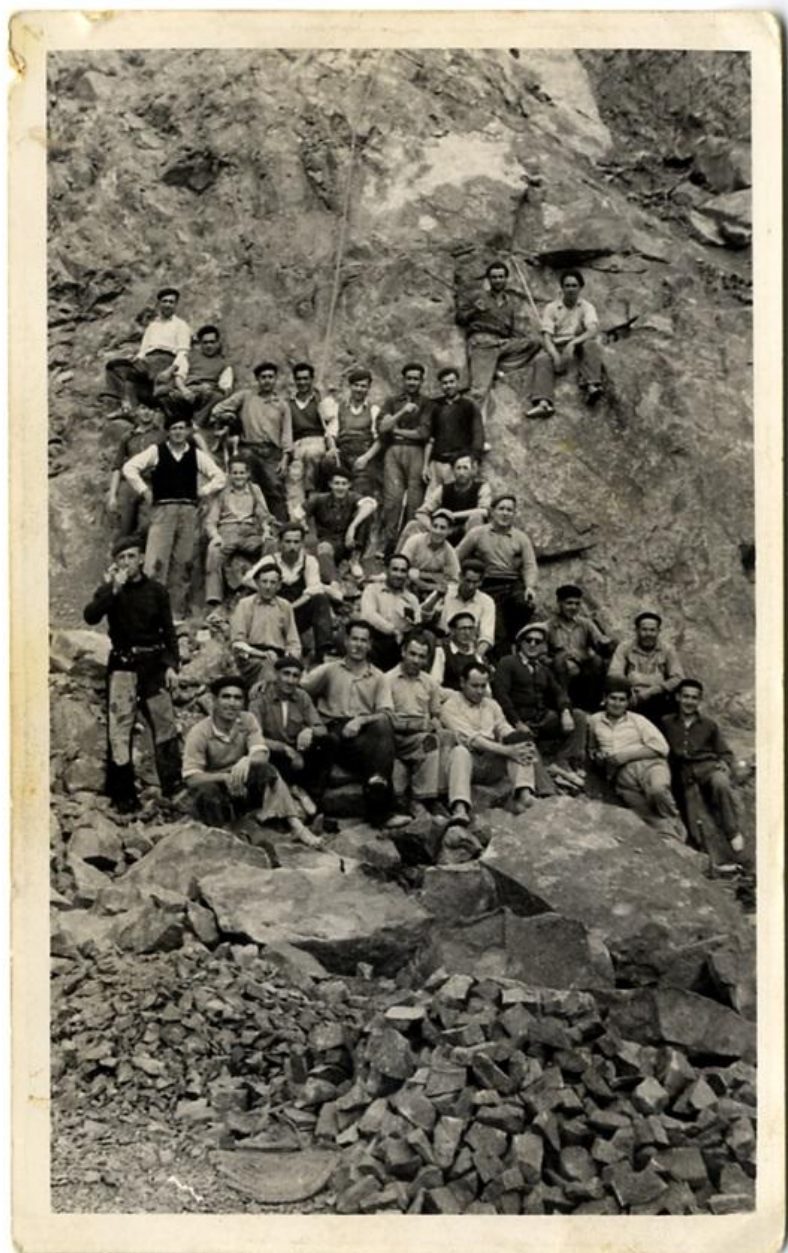
Alicante. El adoquinado de Valencia. Parece cosa definitiva que el pavimentado de las calles de Valencia se hará con el adoquín de pórfido de las canteras de Orcheta, pueblecito de la región de la Marina, en donde está la sierra que surte a Alicante de este elemento para la urbanización de sus calles [...]. Orcheta podrá dar, para el pavimento de Valencia, los seis u ocho millones de piedras que se necesitan, y aunque la cantera está bastante distante del ferrocarril y para el transporte hasta él ha de hacerse en caballerías y carros, se estudia la forma de simplificar esto, bien construyendo un camino donde pueda entrar un camión u otro parecido que sirva para obtener mayor rendimiento de la producción. Seguramente para transportar el adoquín en gran escala precisará de quince o veinte vagones diarios, y se dice que los contratistas están en negociaciones con una empresa que dispone de material adaptado a las vías anchas y estrecha.⁵

(Font; Luri i Llopis (2022: 26). Transcripció del *Diario de Valencia*, núm, 3867, 9 de juny de 1922, Imatge disponible en GoogleBooks).

Junt amb la presència de diapirs, la construcció del ferrocarril Alacant-Dènia en la dècada de 1910 va ser fonamental per a entendre el desenvolupament d'aquesta activitat minera., tot i que el port de la Vila, també ampliat en la dècada de 1920, era una via fonamental d'eixida de la producció de llambordes de la Penya Negra.

No obstant, el gran inconvenient era transportar les pedres fins a les estacions de tren o el port, ja que aquesta tasca es realitzava mitjançant carros i cavalleries, per camins costeruts i no sempre en condicions, al menys fins a arribar a la carretera de la Vila o de Finestrat.

Era un treball molt dur però ben remunerat, si atenem als salaris de la resta de treballs agrícoles. A les pedreres havien categories de treballadors, des de les faenes més bastes d'extracció i arrossegament de la pedra, passant pels barrinadors, fins tasques més o menys especialitzades, com ara la finalització de llambordes, rigoles (*bordillos*) o peces per a mosaic o *saragosses*. El manteniment dels utensilis (masses, perpals, tascons, martells...) era fonamental i possiblement existiria, com en La Mola, una farga (*fragua*) en la pròpia pedrera, amb els seus ferrers.

La Peña Negra als anys 50. Arxiu de Sella. Fons Ramona Garcia

L'objectiu del llibre, no obstant, es centra principalment en una interessant lectura política. La Mola va ser un focus d'anarcosindicalisme important, vinculat inicialment al contacte entre picapedrers de La Nucia amb catalans que venien a ensenyar l'ofici o rebien als nuciens en pedreres basàltiques de Catalunya, on la CNT tenia una gran influència. Per aquest motiu en 1919 ja es funda en La Nucia el sindicat CNT, a través de la *Sociedad de Oficios Varios El Progreso de La Nucia* (Societat que també trobem a Sella, sense que conegam encara el seu ideari polític, tot i que podria estar més vinculat a la UGT). Els personatges i protagonistes estan perfectament identificats pels autors del llibre, però desconeixem la seua relació amb els treballadors de la Peña Negra, que l'hauria de ben segur. Després

de la crisi de 1929 i la paralització de la demanda, l'activitat va entrar en períodes de daltabaixos (pavimentació de ciutats i carreteres), amb una creixent conflictivitat de la classe treballadora i vagues parcials i generals en els prolegòmens de la guerra civil. Tant en este període com en el del conflicte armat de 1936-1939, els picapedrers cenetistes de La Mola tingueren un paper destacat tant a La Marina com a la resta de la província. Alguns es van allistar en el *Batallón Alicante Rojo*, com uns quants joves de Sella, i en altres unitats. Com bé podem imaginar, la posterior repressió d'estos treballadors va ser cruenta i el llibre analitza la diversitat de casos, amb dures penes de presó i exili.

Treballadors de la Penya Negra a la dècada de 1940 o 1950. Entre ells, Indalecio i sellards com Vicent el Cristo i Joan Corna, Arxiu de Sella. Fons Ramona Garcia.

L'estudi és molt interessant i, en gran mesura, s'haguera pogut extrapolar a la pedrera de la Penya Negra. Sense dubte, el llarg treball de recollida dels testimonis dels treballadors és exemplar i es deuria de fer a Orxeta, si encara queden vius, perquè dels treballadors de Sella només en coneixem un de viu (Indalecio, orxetà casat a Sella), que es va incorporar després de la guerra. Tot i això, per a nosaltres representa un valuós estudi que ens ajuda a conèixer millor una activitat en la que treballaren varis homes de Sella durant la primera meitat del segle XX.

Fonts consultades:

[1] Giménez Font, P. (2008): "Viatge al país de les terres roges", *Llibre de festes de Sella* 2008

[2] Luri Prieto, J.L. i Llopis i Sendra, R. (2022): [*Canteros de piedras negras. Adoquines y sindicalistas en la cantera de La Mola \(Benissa-Calp, 1926-1936\)*](#). Alacant: Universitat, 264 p.

[3] Llorens Campello, S. (2013): *Orxeta en los albores del siglo XX*. Ajuntament d'Orxeta.

[4] Les primeres referències sobre el valor geològic i econòmic de les roques és del segle XIX, com ens conta Vaello, C. (2019): "[*Juan Vilanova y la Penya Negra d'Orxeta*](#)". *Sarrià: Revista d'investigació i assaig de la Marina Baixa*, 15, p. 39-47.

Es pot veure un video amb testimonis d'antics treballadors titolat "Cantera de La Mola", i pujat per *Història de Calp*:

<https://www.youtube.com/watch?v=Pj9YusS3wec>